

По-четверте, доцільно встановити час, місце й особливості обстановки вчинення шахрайства, чи були свідки злочину.

По-п'яте, треба з'ясувати і встановити, в який спосіб діяв злочинець, а саме: використовував він обман чи зловживання довірою потерпілого. Зафіксувати, у чому саме полягав обман потерпілого.

По-шосте, доцільно встановити, яким чином було передано майно або право на нього, чи була передача добровільною, чи відсутні були ознаки застосування насильства або погроз щодо потерпілого.

По-сьоме, треба скласти словесний портрет шахрая і з'ясувати особливості поведінки, встановити можливі місця його перебування. Вирішення зазначених вище тактичних завдань здійснюється під час отримання заяви потерпілого, його допиту та долучення речей і документів до матеріалів кримінального провадження [6, ст. 213–224].

Отже, розслідування шахрайств в умовах воєнного стану потребує індивідуального підходу, що враховує специфіку доказування. Ефективність та повнота розслідування ґрунтуються на системі практичних рекомендацій та алгоритмів, що поділяють процес на такі етапи: 1) отримання і перевірка повідомлення про шахрайства, робота з потерпілою особою; 2) збирання доказів використання обману або зловживання довірою конкретною особою до її затримання; 3) збирання доказів після затримання і повідомлення підозри особі, що причетна до вчинення шахрайства.

Взявши до уваги все вищезазначене, можна зробити висновок, що зростання шахрайств під час воєнного стану потребує ретельного дослідження та вдосконалення методів розслідування.

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень : Закон України від 13 липня 2023 року № 3233-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3233-20/#Text>

2. Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) : рішення РНБО від 28.04.2017 року, введене в дію указом Президента України від 15.05.2017 року №133/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1332017-21850>

3. Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування : тези доповідей учасників науково-практичного семінару (02 грудня 2022 року) / упор. А. Я. Хитра. Львів : ЛьВДУВС, 2022. 133 с.

4. Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності : матеріали Всеукр. науково-практ. конф. 24 лист. 2023 р. Одеса : ОДУВС, 2023. 231 с.

5. Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний та національний виміри : зб. тез доп. науково-практ. конф. (м. Вінниця, 12 квіт. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінол. асоц. України; Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. 292 с.

6. Заяць К. Д., Заяць Д. Д. Особливості розслідування шахрайств, що маскуються під оболонкою цивільних правовідносин. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 213-224.

УДК 347.947

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/708-710

Олександра КАЛІНЕВИЧ

студентка ННІ права
та інноваційної освіти

Таїсія ШЕВЧЕНКО

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У наш час, коли в Україні оголошено воєнний стан, особливої уваги потребує вивчення особливостей проведення огляду місця події. Адже це є важливою складовою діяльності правоохоронних органів під час воєнного стану. Проведення огляду місця події

під час воєнного стану має свої особливості, які відрізняються від огляду у мирний час через наявність додаткових ризиків та обмежень. Деякі аспекти правового регулювання фіксування процесуальної діяльності під час воєнного стану досліджувалися такими вченими: О. В. Капліною, Л. М. Лобойком, В. М. Трофименком, М. О. Янковим та іншими. Водночас предметом дослідження вчених були лише загальні питання правової регламентації досудового розслідування в умовах воєнного стану. Окремим аспектам проблемних питань проведення слідчих (розшукових) дій в умовах різних правових режимів, у тому числі і воєнного стану, приділяли увагу у своїх роботах науковці Р. А. Авраменко, А. М. Безносюк, В. Г. Дрозд, Д. О. Коваль, О. В. Лазукова, Р. І. Мельник, М. С. Туркот, Т. П. Чубко, М. С. Цуцкірідзе та інші. Однак питання проведення слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану не вичерпали себе [1, с. 661–662].

Огляд місця події – це слідча (розшукова) дія, яка здійснюється слідчим, прокурором з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення [2]. Це єдина слідча (розшукова) дія, яка може проводитись до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Завдання слідчого огляду: 1) вивчення, з'ясування та фіксація обставинки й інших обставин, що мають значення для кримінального провадження; 2) відновлення картини злочинної події; 3) виявлення, фіксація, вилучення, дослідження й оцінка слідів кримінального правопорушення і правопорушника та інших речових доказів, що мають значення для кримінального провадження; 4) встановлення механізму злочинної події; 5) з'ясування характеру впливу особи, яка учинила кримінальне правопорушення, на навколишнє середовище; 6) встановлення, виявлення та затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення; встановлення (з'ясування особи) потерпілого та очевидців вчиненого кримінального правопорушення; 7) встановлення мотивів учинення кримінального правопорушення; 8) виявлення обставин, що сприяли або перешкоджали вчиненню кримінального правопорушення; 9) виявлення (встановлення) негативних обставин; 10) отримання необхідної (доказової) інформації для висунення слідчих версій стосовно події, механізму кримінального правопорушення та його учасників; 11) одержання вихідних даних для організації подальших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів щодо розшуку і затримання злочинців по «гарячих слідах», виявлення викраденого майна; 12) перевірка відомостей, отриманих оперативним шляхом тощо [3, с. 215].

Безпека персоналу та ризики стають ключовими аспектами при проведенні огляду місця події під час воєнного стану. В умовах воєнного стану слідчий, прокурор, оперуповноважені, що виконують огляд місця події, можуть бути під загрозою з боку ворожих сил, які можуть вести вогонь або підкидати вибухові пристрої, щоб перешкодити проведенню розслідування або завдати шкоди особовому складу. Також під час воєнного стану є небезпека того, що місця події можуть бути заміновані або містити незірвані боеприпаси. Може бути складно зібрати достатньо інформації про ситуацію на місці події перед проведенням огляду. Це може призвести до непередбачуваних ризиків для персоналу, оскільки вони можуть бути недостатньо підготовлені до потенційних небезпек. Персонал, що виконує огляд місця події під час воєнного стану, часто стикається зі значним психологічним стресом через небезпеку та невизначеність ситуації. Це може вплинути на їхню здатність раціонально ухвалювати рішення та реагувати на небезпеку. Під час огляду місця події під час воєнного стану необхідно постійно підтримувати зв'язок із центром управління та іншими частинами команди, щоб швидко реагувати на будь-які загрози та небезпеки.

Обмежений доступ та безпека в районі конфлікту є ключовими особливостями при проведенні огляду місця події під час воєнного стану, оскільки вони суттєво впливають на можливість здійснення розслідування та збір доказів. У зоні конфлікту може бути встановлено контрольні пункти або обмеження на переміщення. Це ускладнює доступ до місць події та може перешкоджати збору доказів. Для забезпечення безпеки та зручності персоналу, що здійснює огляд, необхідно заздалегідь отримати відповідні дозволи та координацію з військовими або правоохоронними структурами. У зв'язку з тимчасовою втраченою урядом нашої держави контролю над окремими окупованими областями та містами України, у багатьох кримінальних провадженнях взагалі немає реальної можливості проведення огляду місця події. За наявності ж умов для проведення огляду місця події слідчу групу обов'язково супроводжують військовослужбовці військових підрозділів, дислокованих на зазначеній території; нерідко до проведення залучаються спеціалісти вибухотехніки та сапери; учасники процесуальної дії екіпіруються спеціальними військовими засобами броне захисту; процесуальна дія «проводиться максимально швидко з метою лише фіксації факту злочину» [4, с. 149]. Для успішного проведення огляду місця події

важлива ефективна співпраця з військовим керівництвом. Це може включати обмін інформацією, отримання супроводу або дозволів на в'їзд до зони конфлікту, а також забезпечення необхідного захисту та підтримки.

Збереження доказів та встановлення фактів стають надзвичайно важливими аспектами при проведенні огляду місця події під час воєнного стану. Воєнні дії можуть призвести до руйнування та знищення місць події, що ускладнює збереження доказів. Після завершення бойових дій важливо якнайшвидше здійснити огляд та зафіксувати наявність та стан будь-яких доказів. Воєнний стан може призвести до того, що місця події швидко змінюються або стають недоступними через переміщення бойових ліній або інші обставини. Це ускладнює збереження доказів. Для збереження доказів у воєнний час може знадобитися спеціалізоване обладнання та техніка, яка дозволяє здійснювати огляд та збирати докази в умовах конфлікту. Це може включати броньовані транспортні засоби та інші. У літературі висловлена думка щодо доцільності застосування при проведенні огляду місця події й робото-технічних комплексів типу «CALIBER MK 4 Large EOD» компанії «ICOR Technology Inc.» або «710 Cobra» компанії «Endeavor Robotics». Як відмічає О. А. Парфіло, з їх допомогою оператор може з безпечної відстані не лише сфотографувати об'єкт та записати відео, а й вилучити сліди біологічного походження, що могли належати особі, яка, наприклад, споряджала та/або встановлювала саморобний вибуховий пристрій [5, с. 94]. Тож застосування вищевказаних технологій сприятиме як успішному проведенню процесуальної дії (вчасна фіксація слідів кримінального правопорушення, відібрання зразків для подальшого проведення експертизи тощо), так і дозволить не наражати на небезпеку її учасників кримінального провадження [1, с. 662].

Проведення огляду місця події під час воєнного стану має свої унікальні особливості та вимагає великої уваги до безпеки, координації та збереження доказів. Умови конфлікту можуть ускладнювати процес збору інформації та розслідування, але ефективна співпраця з військовими структурами та міжнародними організаціями може сприяти успішному завершенню цих завдань. Ключові аспекти, які необхідно враховувати при проведенні огляду в умовах воєнного стану, містять безпеку персоналу, обмежений доступ до місця події, збереження доказів та встановлення фактів, співпрацю з військовими структурами та міжнародними організаціями. Огляд вимагає від організаторів та учасників високого рівня професіоналізму, підготовки та координації дій для забезпечення успішного розслідування подій та встановлення правди. Збереження міжнародних стандартів щодо прав людини та гуманітарного права під час огляду місць подій під час воєнного стану є також надзвичайно важливим аспектом, що допомагає забезпечити захист прав індивідів та дотримання міжнародних норм. Надважливо усвідомлювати ці особливості та вживати всіх необхідних заходів для забезпечення безпеки та ефективності проведення огляду місця події під час воєнного стану з метою забезпечення правосуддя, прозорості та встановлення правди.

1. Марченко О. А. Деякі процесуальні особливості проведення слідчих розшукових дій в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 661–665.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України (редакція від 01.01.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

3. Чаплинський К. О., Лускатов О. В., Пиріг І. В., Плетенець В. М., Чаплинська Ю. А. Тактика огляду та освідчення. *Криміналістика* : підручник. Дніпро : Ліра ЛТД, 2016.

4. Цуцкірідзе М. С. Проблемні питання досудового розслідування в зоні проведення антитерористичної операції. *Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях* : матеріали кругл. столу (26 лип. 2016 р.). Київ, 2016. С. 148–149.

5. Парфіло О. А. Питання техніко-криміналістичного забезпечення розслідування інцидентів із саморобними вибуховими пристроями, виявленими в районі проведення АТО. *Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях* : матеріали кругл. столу (26 лип. 2016 р.). Київ, 2016. С. 91–94.

6. Ісланкін С. М. Відсторонення від посади: Міжнародний досвід. Регламентації. *Правова позиція*. 2022. № 4 (37). С. 271–274. URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2022/4/51.pdf>